

formovania socialistického povedomia nášho ľudu, otázke formovania a upevňovania socialistickej ideológie. V súvisi s týmto bolo potrebné hlbšie sa zapodievať aj otázkou vzájomného vzťahu demokratických a socialistických úloh v triednom boji proletariátu, ako aj komplexom problémov, súvisiacich s otázkou hmotnej zainteresovanosti pracujúcich, otázkou produktivity práce, otázkou socialistického vlastníctva, otázkou kolektívneho a osobného vlastníctva v našich podmienkach atď. Nazdávam sa, že bez dôkladného objasnenia týchto javov prebiehajúcich v ekonomike a v spoločenskom živote nie je možné hlbšie vysvetľovať ani otázku socialistického vlastníctva, proletárskeho internacionalizmu a iných závažných ideologických problémov (otázky medzinárodné, boj proti remilitarizácii západného Nemecka, otázka mieru a pod.).

V súvisi s týmto sa nám vynoruje ďalší problém, ktorému — okrem všeobecných fráz — sme nevenovali skoro nijakú pozornosť. To je otázka morálno-politickej jednoty nášho ľudu a vôbec otázka komunistickej výchovy a morálky. Je zrejmé, že nás neinteresuujú nijaké abstraktné etické problémy. Už Engels povedal, že marxizmus nie je nijakým moralizovaním a že my, marxisti, neodsudzujeme kapitalizmus z hľadiska morálneho. Moralizovanie je malomeštiacky predsudok. Otázky etiky majú byť podriaďované otázkam triedneho boja, ktorý vedie robotnícka trieda za svoje oslobodenie a za oslobodenie celého ľudstva. V tom spočíva najvyšší morálny zmysel ľudského myslenia a podnikania.

Je potrebné venovať sa aj otázke procesu formovania komunistickej morálky u nás a súčasne vysvetľovať, ako sa odstraňujú prežitky aj v tejto oblasti.

I to je jedna z významných úloh ideologického boja.

Rozpracovaním uvedených a ďalších otázok aj naša filozofia pomôže posilniť náš ideologický front. Je preto potrebné, aby filozofickí pracovníci v oblasti historického materializmu svojou teoretickou prácou na vyššej úrovni pomáhali účinne a bojovne plniť — okrem iných — úlohy masovej propagandy a agitácie. V tomto sa najlepšie prejaví spojitosť teórie a praxe v ideologickom boji a ukáže sa aj životnosť našej marxistickej filozofie.

LADISLAV SZÁNTÓ

O NIEKTORÝCH PROBLÉMOCH PROPAGANDY MARXIZMU-LENINIZMU

X. sjazd KSČ a pred ním aj plénum ÚV KSČ na svojom decembrovom zasadnutí roku 1953 poukázali na povážlivé nedostatky nášho ideologického života a vyslovili požiadavku prekonania týchto nedostatkov a ďalšieho prehĺbenia vedeckého, umeleckého atď. poznania prírody a spoločnosti. Splnenie tejto požiadavky, ktorá je iba ideovým obrazom a odrazom potrieb nášho hospodárskeho a spoločenského života, je totiž hlavnou podmienkou jeho ďalšieho bezpečného vývoja do socializmu.

„Keď bude naša veda celou svojou činnosťou tesne spojená s praxou socialistickej výstavby — zhrnul A. Novotný hlavné podmienky, ktoré musia pracovníci vedy splniť, aby sa veda stala nepostrádateľným tvorivým činiteľom budovania socializmu — keď budeme vedieť spájať v praktickej spolupráci starších vedeckých pracovníkov s dorastajúcou vedeckou mládežou, keď budeme vedieť o kritike a sebakritike nielen hovoriť, ale aj prakticky ju organizovať pri posudzovaní konkrétnej

vedeckej práce, keď si naši vedci osvoja teóriu marxizmu-leninizmu a keď budú čerpať zo sovietskej vedy a z ostatnej svetovej pokrokovej vedy, potom niet pochybností o tom, že naša veda dosiahne väčšie a prenikavejšie úspechy vo svojej vďačnej práci pre blaho ľudu.“

Je isté, že veľká väčšina vedeckých pracovníkov s radosťou prijala kritiku strany a ochotne sa bude riadiť jej pokynmi a radami; bude ešte viac študovať klasikov marxizmu-leninizmu, bude sa usilovnejšie organizovať kritika a sebakritika, bude sa ešte viac čerpať zo sovietskej vedy a z pokrokovej svetovej vedy. Lenže takáto dobrá vôľa a čestná ochota vedeckých pracovníkov samy osebe nezabezpečia, že sa naša veda stane tou pákou, ktorú nevyhnutne potrebuje pokrok nášho spoločenského života. Musíme pochopiť a hlasno vysloviť, že naša strana mobilizuje vedeckých pracovníkov nielen do kvantitatívne väčšej práce, ale hlavne do kvalitatívne lepšej práce. Hlavným spôsobom a prostriedkom dosahovania vyššieho kvalitatívneho stupňa vedeckosti nášho ideologického života je, ako to dokazuje história marxizmu-leninizmu, prekonávanie protirečení, ktoré vznikajú vo vnútri samého ideologického života. Jedným takýmto protirečením, cez riešenie ktorého vedie cesta k požadovanej vyššej kvalite vedeckosti nášho ideologického života, je prekonanie zdedenej metafyzickej metódy a ducha vo vedeckom, politickom, ekonomickom atď. myslení a konaní a tým podmienenej tendencie zjednodušovania a vulgarizovania teórie a praxe marxizmu-leninizmu. Vulgarizovanie a zjednodušovanie teórie a praxe marxizmu-leninizmu. Vulgarizovanie a zjednodušovanie teórie a praxe marxizmu-leninizmu a tým potom aj celého ideologického a politickoekonomického života je koreňom všetkých našich ideologických chýb a nedostatkov praxe jednotlivcov a kolektívov.

Vulgarizácia a zjednodušovanie marxizmu-leninizmu sa prejavuje u nás predovšetkým v tom, že sa často a mnohými ignoruje nielen vyšší stupeň vedeckosti marxisticko-leninskej teórie, ale aj jej vedecký charakter vôbec. Považovanie marxisticko-leninského komunizmu za vedecký a tým popieranie alebo aspoň podceňovanie významu vedy a vedeckosti v jeho budovaní je čiastočne dedičstvom po sociálnej demokracii, čiastočne je ale aj plodom neobyčajne rýchleho rozšírenia marxisticko-leninskej teórie na újmu jej hĺbky. Mnohí, veľmi mnohí dnešní vyznavači marxizmu-leninizmu u nás nevedia, že zakladatelia vedeckého komunizmu Marx a Engels odhalili objektívne zákony materialistickej dialektiky prírody a spoločnosti v dôsledku obrovskej vedecko-výskumnej práce, vykonanej osvojením a kritickým prepracovaním všetkého kladného poznania, čo ľudstvo nazhromaždilo do ich čias. Nevedia, že Marx a Engels, keď si osvojili tieto pred nimi nazhromaždené vedomosti, porovnávajú ich so skutočnosťou, kriticky prepracovali celú náplň historického vývoja ľudstva, t. j. celú históriu ľudskej spoločnosti a jej ekonomického života, celú históriu prírody, celú históriu vedy, umenia a filozofie a v tomto kritickom záporení s minulosťou ľudstva vytvorili nový typ vedy, vedu, ktorá bola výslednicou doterajšieho vývinu, mala dokonalejšiu metódu poznávania, a preto bola síce pokračovaním doterajšieho poznania prírody a spoločnosti, ale na kvalitatívne vyššom vývinovom stupni. „Všetko, čo bolo vytvorené ľudskou spoločnosťou — hovorí Lenin — Marx kriticky prepracoval, nenechávajúc nepovšimnutý ani jeden bod. Všetko, čo bolo ľudským myslením vydobyté, prepracoval, kritizoval a preveril na robotníckom hnutí.“

Vo svojej vedecko-výskumnej práci Marx a Engels objavili nedostatky a metafyzickú podstatu metódy poznávania a myslenia, ktorá dosiaľ suverénne ovládala rozumy prírodovedcov, ekonómov, historikov a filozofov a tvorivou kritikou vy-

tvorili nový, so spôsobom objektívneho poznávania sveta sa zhodujúci spôsob myslenia. Kritizujúc vulgárny a metafyzický materializmus prírodovedcov, ekonómov a materialistických filozofov, ako aj idealistické filozofické systémy Kanta, Hegla a ich epigónov, Marx a Engels odhalili nesprávnosť pasívne nazerajúceho, iluzórne nadriadneho, neutrálneho stanoviska, považujúceho svet za hotový, a metódy vedcov a ideológov buržoázie a nahradili ich pravdivým stanoviskom človeka, ktorý svet nielen tak či onak vysvetľuje, ale ho aj tvorivo svojou prácou pozmeňuje; človeka, ktorý sa vedome stavia na stanovisko robotníckej triedy a s touto „predpojatou“ a straníckou porovnáva svet a bojuje za uplatnenie tak nadobudnutého poznania; človeka, ktorý vie, že sa svet vyvíja a chce sa stať uvedomelým činiteľom tohto dosiaľ živelného vývoja. Táto nová, materialisticko-dialektická metóda vedy umožnila Marxovi a Engelsovi odhaliť hlboké a podstatné zákonitosti kapitalistickej spoločnosti zvlášť a vývoja ľudskej spoločnosti vôbec a urobil tým z ekonómie, histórie a politiky exaktnú vedu a dal do rúk robotníckej triedy a jej politickej strany takú teoretickú zbraň, s ktorou sa ona stala nepremožiteľnou. „Marxovo učenie je všemohúce — učí Lenin — lebo je pravdivé. Toto učenie je úplné a ústrojnité, dávajúce ľuďom celistvý svetonázor, ktorý nie je zmieriteľný s nijakou poverou, s nijakou reakciou, s nijakou obhajobou buržoázneho útlaku. Ono je zákonitým dedičom všetkého najlepšieho, čo ľudstvo vytvorilo.

Komunistickými stranami vedená robotnícka trieda praktickým uskutočnením socializmu na šiestine zemegule a jeho budovaním na ďalšej šiestine dokázala jedinečný význam marxisticko-leninskej teórie. Treba si dobre uvedomiť, že túto svoju silu marxisticko-leninská teória dostáva od svojho filozofického základu, od svojho dialekticko-materialistického svetonázoru a od svojej materialisticko-dialektickej metódy — logiky — noetiky.

Tento niším nenahraditeľný význam materialisticko-dialektického svetonázoru a materialisticko-dialektickej metódy — logiky — noetiky pre marxistickú teóriu, ale aj pre teóriu vôbec a pre politiku, stratégiu a taktiku robotníckej triedy nepochopili, ba popierali teoretikovia sociálnej demokracie (Bernštein, Max Adler, Kautsky atď.), a preto sa v ich hlavách zvrtilo Marxovo učenie na vulgárne zjednodušené zdôvodňovanie objektívne zradeovskej politickej praxe sociálnodemokratickej strany. Tento rozhodujúci význam dialekticko-materialistickej filozofie a materialisticko-dialektickej metódy — logiky — noetiky myslenia a konania pre celistvosť, pravdivosť a tvorivosť marxisticko-leninskej teórie a praxe nechápe ani dnes ešte mnoho filozofov, vedcov, umelcov, politikov, ekonómov a radových členov našej strany a nášho ľudu. Priznajme si sebakriticky, že sme sa chovali v tomto ohľade ako takí, ktorí sa nazdávajú, že marxisticko-leninský svetonázor a metóda myslenia a konania je ľuďom vrozená vtedy, keď v skutočnosti správne teoretické myslenie je produktom sústavnej a intenzívnej výchovnej a vyučovacej práce.

Ako narábali Marx a Engels, Lenin a Stalin s materialisticko-dialektickou metódou a ako narábame my?

Pri používaní materialisticko-dialektickej metódy v procese poznávania spoločenských alebo prírodných javov vychádzali vždy z výskumu konkrétneho obsahu a foriem jednotlivých oblastí spoločenského života alebo prírody vykonaného originálnoú prácou. Konkrétne analýza konkrétnych faktov a situácií je prvou podmienkou správneho používania marxistickej metódy poznávania. Pracujúc na svojom geniálnom *Kapitáli* Marx celých 25 rokov študoval nielen všetky predchádzajúce ekonomické teórie, ale okrem toho analyticky preskúmal nepreberné množstvo faktického materiálu, týkajúceho sa vývoja kapitalizmu vôbec, ale najmä konkrét-

neho vývoja anglického kapitalizmu, jeho jednotlivých priemyselných odvetví, a celú históriu techniky a vedy, ktorá súvisela s touto ekonomikou. Pravda, Marxov *Kapitál* práve tak ako všetky teoretické diela klasikov marxizmu-leninizmu je vernou a pravdivou ideovou reprodukciou objektívnej, materiálnej skutočnosti a nie iba zhrnutou sumou faktického materiálu. Ak by poznanie bolo totožné so súhrnom konkrétnych faktov, teda so zmyslovou skúsenosťou, ako to tvrdia empirici, pozitívisti a pod. vulgarizátori, nuž by veda bola zbytočná. Marxizmus učí, že veda je preto potrebná, lebo hoci fakty a zmyslová skúsenosť majú pre pravdivé poznanie skutočnosti prvoradý význam, predsa sú len začiatkom procesu poznania. Od konkrétnych analytických faktov a od zmyslovej skúsenosti, od pocitov ako od subjektívnych obrazov objektívnych faktov, pomocou abstrahovania prichádzame k hlbokému, syntetickému, všeobecnému, čiže pojmove teoretickému, a preto vedeckému poznaniu. Objektívne jestvujúca hmota je protirečivou jednotou konkrétneho a abstraktného, zvláštneho a všeobecného, analytického a syntetického. Metafyzický spôsob myslenia trhá túto objektívnu protirečivú jednotu a stavia konkrétne, zvláštne a analytické chápané izolovane do absolútneho protikladu s práve tak izolovane chápaným abstraktným, všeobecným a syntetickým. Metóda materialistickej dialektiky je, naopak, práve preto nadradená metafyzike, práve preto umožňuje adekvátne pravdivé poznanie skutočnosti, lebo v procese poznávania zachováva a ideove reprodukuje objektívnu protirečivú jednotu, objektívnu dialektiku konkrétneho a abstraktného, zvláštneho a všeobecného. Vychádzajúc z najelementárnejšej konkrétnej skutočnosti kapitalistickej ekonomiky, t. j. z tovaru, pomocou abstrahovania (ktoré je u Marxa nielen procesom ochudobňovania konkrétnych faktov, ale súčasne zhrňovaním ich podstatných znakov) odкрýva hlbokú podstatu konkrétnych faktov, ich súvislosť, to, čo je všeobecné v ich zvláštnosti. Marx tak odhaľuje, že každý tovar je protirečivou jednotou zvláštnosti, t. j. úžitkovej hodnoty, a všeobecnosti, t. j. hodnoty, a že tvorcom tejto protirečivej jednoty protikladov je konkrétna a abstraktná ľudská práca, ktoré tiež tvoria protirečivú jednotu. Takouto syntetickou analýzou odhaľuje Marx postupne celú zložitú sústavu jednot kapitalistického hospodárstva a jeho zákonitosti.

Prirodzene, nielen *Kapitál* je produktom takéhoto prepracovania objektívne hmotného na adekvátne ideové v hlave človeka pomocou materialisticko-dialektickej metódy, ale všetky diela klasikov marxizmu-leninizmu, či už ide o *Anti-Dühringa*, *Materializmus a empiriokriticizmus*, *Imperializmus ako posledná etapa kapitalizmu* alebo o iné ich teoretické diela. Tak napr. pred napísaním *Anti-Dühringa* vykonal Engels obrovskú prácu študujúcu históriu prírodovedy, rôzne aktuálne prírodovedecké teórie, preskúmajúce praktické využitie prírodovedou poznáných nových objavov a zákonitostí v priemysle atď. Podobne aj Lenin, predtým ako napísal *Imperializmus* alebo *Materializmus*, preštudoval celú knižnicu konkrétneho, faktického materiálu a aktuálnych teórií. Klasikovia marxizmu-leninizmu nás teda učia, že bez konkrétneho výskumu skutočnosti sa teória marxizmu-leninizmu stáva formálnou, zjednodušenou a vulgarňnou. Klasikovia videli silu marxisticko-leninskej teórie práve v tom, že je pevne spojená s konkrétnou praxou robotníckeho hnutia, že teória ako všeobecný a abstraktný obraz skutočnosti tvorí jednotu s konkrétnou praxou robotníckej triedy. A keď sa poučky marxisticko-leninskej teórie nevyvodzovali z konkrétneho života, ale sa iba z knihy brali a deklarovali a v najlepšom prípade považovali za formulky, do ktorých sa konkrétny život má vtiesnať, nuž to považovali za jej zjednodušovanie a vulgarizovanie. „Kategoríe treba vyvoditi (a nie ľubovoľne alebo mechanicky vziať, nie rozprávujuť“, nie „uisťujúť“, ale

„dokazujúc“) vychádzajúc z najjednoduchších základných...“ — tak nás učí Lenin učí sa marxizmus-leninizmus a učí ho druhých.

Marx kritizoval Proudhona okrem iného aj preto, lebo dialektiku nevyvodzoval z objektívnej materiálnej skutočnosti kapitalistickej spoločnosti, ale sa snažil kategórie heglovej idealistickej dialektiky nafahovať na skutočnosť. A Engels v *Anti Dühringu* rozvracia názory Dühringove a jemu podobných pozitivistov a mechanických materialistov preto, lebo z vulgarizovali filozofiu a ponížili jej úlohu na hru s prázdnyimi kategóriami, ktoré považovali za samostatne jestvujúce skutočnosti a vnikli s nimi do rôznych vedeckých disciplín bez toho, že by boli poznali ich konkrétny obsah, bez poznania histórie týchto vedeckých disciplín.

Ak chceme byť skutočnými a nielen takzvanými marxistami, musíme pomocou marxisticko-leninskej teórie ako všeobecným a abstraktným poznaním kapitalistickej a socialistickej spoločnosti a jej zákonitosti analyzovať náš konkrétny, československý spoločenský život a vlastnou prácou vyvodzovať z neho kategórie a pravdu marxistickoleninského učenia. Ak sa však takto obrátíme tvárou k nášmu konkrétnemu životu, nuž hneď odhalíme silnú tendenciu vulgarizovania a zjednodušovania marxisticko-leninskej teórie a praxe. Táto vulgarizátorská a zjednodušujúca tendencia má jeden zo svojich koreňov v dosiaľ ešte neprekonaných zvyškoch sociáldemokratizmu a buržoáznej ideológie vôbec. Pozitivismus a vulgárny mechanistický materializmus sociálnej demokracie, ako aj masarykovský eklekticismus sformovali mnohým ľuďom ich spôsob myslenia väčšmi a trvalejšie, ako to náš doterajší boj proti týmto zvyškom buržoáznej ideológie ukazuje. Veľká väčšina masarykizmom a sociáldemokratizmom dlhé roky vychovávaných ľudí teraz „prijala“ učenie marxizmu-leninizmu a „vyznáva“ ho. Ich reči a skutky však prezrádzajú, že ho prijali iba memóriou, iba pamäťou a bez toho, že by si boli uvedomili nevyhnutnú potrebu premeniť svoj doterajší metafyzický spôsob myslenia, svoju formálnu logiku a neurčité všeludské stanovisko, ktoré im vstúpili v minulosti, na materialisticko-dialektický spôsob myslenia, na dialektickú logiku a na pevné stanovisko robotníckej triedy. A práve preto, lebo medzi nami je ešte mnoho takých, ktorí iba namemovali niečo, niekedy aj mnoho z učenia marxizmu-leninizmu bez toho, že by ho boli pochopili, že by si boli zmenili svoj spôsob, logiku a noetiku myslenia, nevyhnutne ho musia vulgarizovať, zjednodušovať, sformalizovať a všelijako znetvorovať.

Ešte horšie je, že ani naša propaganda a vyučovanie teórie marxizmu-leninizmu, ktoré spoločenské činnosti by mali byť hlavnými nástrojmi pozmenenia starého metafyzického myslenia ľudu na dialekticko-materialistické myslenie, neplní dobre túto svoju úlohu: neučí dialektickomaterialisticky myslieť, ale konzervuje zdedené metafyzické myslenie v ľude. Napriek všetkej starostlivosti strany o správnu propagandu a vyučovanie marxisticko-leninského učenia časopisy, noviny, školy a pod. sú pre tento svoj nedostatok ešte stále šíriteľmi vulgarizovania, zjednodušovania a sformalizovania marxizmu-leninizmu u nás.

Nebudeme tu podrobne dokazovať podiel našich časopisov a novín na vulgarizovaní a zjednodušovaní marxizmu-leninizmu. Príliš dobre je známe, že denne servirujú svojim čitateľom bezideové jednostranné konkrétne alebo abstraktné a veľmi formalistické reči o „veľkom význame marxizmu-leninizmu“, „o potrebe tvorivého rozvíjania marxizmu-leninizmu“ ap., uisťujúc ich o pravdivosti tohto učenia namiesto toho, aby samy boli nástrojmi obohacovania obsahu marxizmu-leninizmu a tým jeho tvorivého propagovania a uplatňovania. Známe je aj to, že naša časopisecká a novinová propaganda marxizmu-leninizmu sa často obmedzuje

iba na tvrdenie alebo naprosté odmietanie, že neanalyzuje, neodkrýva príčiny a protirečovú podstatu vecí a procesov, možnosť a nevyhnutnosť riešenia týchto protirečení a neukazuje úlohu ľudí v ňom.

Nebudeme tu analyzovať ani podiel vysokých škôl na povážlivo intenzívnom procese vulgarizovania a zjednodušovania marxizmu-leninizmu. Pripomenieme len to, že Ministerstvo školstva v dôsledku kritiky práce katediér marxizmu-leninizmu na vysokých školách zdola, zo strany študentov už v minulom školskom roku organizovalo prieskum činnosti týchto katediér. Prieskum odhalil vulgarizujúci, zjednodušujúci a formalizujúci charakter vyučovania a propagovania marxizmu-leninizmu väčšinou týchto katediér. Prieskum odhalil aj objektívne a subjektívne príčiny tohto nedostatku činnosti katediér marxizmu-leninizmu a vytvoril dostačujúci teoretický základ a vodidlo pre prax, ktorou sa môže odstrániť táto ich chyba.

Tá skutočnosť, že v našej propagande sa neodráža objektívne dialektika konkrétneho a abstraktného, zvláštného a všeobecného, ale sa aj metafyzicky trhá na jednostranné konkrétne a zvláštne alebo na jednostranne abstraktné a všeobecné, podmieňuje jestvovanie dôležitého prameňa prúdu vulgarizácie a zjednodušovania teórie a praxe marxizmu-leninizmu u nás. Nepochopenie objektívnej dialektiky konkrétneho a abstraktného totiž nevyhnutne vlečie za sebou podobné metafyzické roztrhnutie dialektickej jednoty subjektu a objektu, jednotlivca a kolektívu, teórie a praxe. Dialektická jednota teórie a praxe je prvou zásadou marxizmu-leninizmu a jej uskutočnenie je záväzné pre jednotlivca práve tak ako pre kolektívu. Hlásanie múdrych slov marxizmu-leninizmu a konanie zlých činov je u marxistu, komunistu a socialistického človeka vôbec ešte väčšmi odsúdeniahodné ako kázanie vody a pitie vína u farárov, v každom prípade je typickým prejavom sociáldemokratizmu.

V akom konkrétnom obsahu a forme sa prejavuje u nás táto typická črta sociáldemokratizmu?

Prejavuje sa najmä v podceňovaní významu vedeckého poznania objektívnych, spoločenských zákonitostí pre prax bojujúcu za socializmus, v nepochopení nielen záväznej jednoty teórie a praxe, ale hlavne vedúcej úlohy teórie v tejto jednote. Vedecké poznanie a jeho určujúci význam pre praktickú činnosť sa veľmi často nahradzuje rutinou, triednym inštinktom alebo zdravým rozumom. A keďže rutina a zdravý rozum, ako aj triedny inštinkt funguje obyčajne metafyzicky a nedialekticky, stavia vedomie ľudí, vedeckú teóriu do metafyzického protikladu. Množia sa prípady, že absolventi vysokých škôl ekonomických, politických a spoločenských vied vôbec, ktorí sa snažia uplatniť vedecké poznanie v praxi, sú v tomto ich úsilí hatení rutinérmi a nositeľmi bezdúchého praktikizmu. Pre tých rutinérov, ktorí počuli hovoriť o spoločenskej praxi ako o prameni a kritériu pravdivého poznania, o jednote teórie a praxe znamená službičkovanie teórie praxi, prispôbovanie sa teórie praxi. Tú skutočnosť, že teória súc ideovým obrazom spoločenskej praxe musí sa stať príčinným komunistickej strany a jej jednotlivcov vedúcou silou praxe, že z následku praxe sa zmení na jej príčinu, títo súdruhovia vôbec nechápu. No prízvukovať prvotnosť a rozhodujúci význam praxe a zabúdať pritom na vedúcu úlohu skutočne vedeckej teórie marxizmu-leninizmu znamená vulgarizovať, zjednodušovať a tým sociáldemokratizovať ju.

Podceňovanie významu a vedúcej úlohy a vedeckej teórie pre budovateľskú prax má najväčšie následky v politickej a hospodárskej oblasti nášho spoločenského života. Nepochopenie vedúcej úlohy teórie marxizmu-leninizmu a jej poníženie na slúžku praxe má v politike a v hospodárstve tie objektívne následky,

že sa teória stáva ospravedlniteľkou zlej praxe, zlej preto, lebo nie je určovaná a vedená vedecky, ale rutinou a z vulgarizovaným marxizmom. Ak zisťujeme, že socializmus so zbytočnými ťažkosťami získava dedinu, ak vidíme, že sa vyrába mnoho nepodarkov, že pomaly rastie produktivita práce, že sa socialistické súťaženie v skutočnosti často zvrháva na konkurenčný boj atď., to všetko je podmienené tým, že prax nie je vedená pravou marxisticko-leninskou teóriou.

Ak je prax vedúcou silou a teória ju musí iba obsluhovať namiesto toho, aby sa prax riadila a zdokonaľovala podľa jej pokynov, nuž sa nevyhnutne dostavuje stav, že povedľa zlej praxe aj veda, najmä spoločenské vedy, začnú zaostávať.

Prečo? Preto, lebo v spoločenskej oblasti života sa nevyhneme tomu, aby sme povedľa jeho kladných stránok nepoukázali aj na jeho negatívne stránky. Tieto stránky spoločenského života sú však výsledkami činov ľudí, ľudskej praxe, a preto sa nevyhnutne musia kritizovať ľudia, ľudia praxe. O kritike sa však iba hlása, že „je formou socialistického života a jeho vývinovou zákonitosťou“, ale keď sa táto zákonitosť aktualizuje, nuž sa ľudia praxe proti nej bránia. Preto, musia spoločenské vedy zaostávať.

Pravda, okrem objektívnych príčin má toto zaostávanie aj subjektívne príčiny. Takouto subjektívnou príčinou zaostávania spoločenských vied za potrebami života je fakt, že ani pracovníci vedy nie sú tak hlboko presvedčení o nesmiernom význame skutočne tvorivej teórie marxizmu-leninizmu pre budovanie socializmu, aby sa s náležitým zápalom a odvahou púšťali do boja s touto vulgarizujúcou tendenciou a jej nositeľmi. Druhou príčinou, väziacou v subjektoch pracovníkov spoločenských vied je, že trpia všetkými nedostatkami, o ktorých sme tu hovorili. To sa vzťahuje, pravda, aj na pracovníkov filozofie. Ba na tých v prvom rade. Ich úlohou je v prvom rade vypracovávať a poskytovať ostatným vedám tú metódu — logiku — noetiku, pomocou ktorej marxizmus-leninizmus aj u nás sa stane pravdivou a tvorivou silou. A práve túto úlohu splnili pracovníci filozofie len čiastočne. Rozpracovávali sme dialektiku iba ako metódu vývinu objektívnej hmoty a správneho myslenia a aj to sme robili abstraktne, odtrhnutu od konkrétnej skutočnosti. O tom, že dialektika je jednotou metódy a logiky a noetiky sme nehovorili. Nepochopenie tejto jednoty troch zložiek procesu myslenia viedlo k škodlivej ilúzii, že dialektickej metóde neprislúcha vlastná logika, dialektická logika, ale že môže byť spojená s formálnou logikou. Nepochopenie dialektickej jednoty logiky formálnej a dialektickej sa stalo hlavnou subjektívnou príčinou metafyzického znetvorenia všetkých kategórií marxizmu-leninizmu lebo sa formálna logika absolutizovala a dialektická logika zrušila.

Hlavný rozdiel medzi formálnou a dialektickou logikou je v tom, že kým formálna logika nás neuschopňuje pochopiť protirečivú jednotu protikladov, v dialektickej logike protirečenie je základnou kategóriou. Ak nezlučujeme dialektickú metódu s dialektickou logikou, ale ju prijímame a spájame s formálnou logikou, tým vytvoríme logickú nevyhnutnosť vulgarizovania a rôzneho znetvorovania marxizmu-leninizmu.

História marxizmu-leninizmu jednoznačne dokazuje, že falšovanie a znetvorenie marxizmu-leninizmu sa vždy začalo logickým prevrátením objektívne protirečivej jednoty protikladov, teda objektívnej dialektiky na subjektívnu mechaniku a eklektiku, teda na protichodnosť protikladných síl a protikladov, rozchodnosť protikladov, na rovnováhu protikladov ap. Marx a Engels už vo *Svätej rodine* v boji proti ľavoheglovcom upozornili, že „nestačí ich (t. j. protiklady — L. Sz.) vy-

hlásiť za dve stránky jedného celku“, ale že treba vidieť ich protirečenie, to, že sa navzájom podmieňujú a súčasne vylučujú. Pre podobné mechanické chápanie protikladov kapitalizmu kritizoval Marx Proudhona. Známa je Engelsova kritika, ktorou dokázal úbohosť pána Dühringa, ktorý so smiešnou namyslenosťou tvrdil, že objektívne protirečenie je nezmyslom, lebo vraj v prírode a v spoločnosti sú iba protichodné sily v činnosti. Herostratesovskú povesť majúci Eduard Bernstein, tento otec sociáldemokratického oportunistu, ako vieme, tiež vyhlásil protirečenie za heglovský zvyšok v marxizme a nahradil ho súladom protikladov. Vo svojom boji proti zhubnému sociálnemu demokratizmu Lenin dokázal nielen o vodcoch II. internacionály, že nahradzujú v marxizme dialektiku mechanikou a eklektikou, ale okrem nich aj o trockistoch, bucharinovcoch a ostatných falšovateľoch leninskej etapy marxizmu. Lenin dokázal, že logika politických skutkov, politickej praxe týchto starších a novších zradcov socializmu bola určená aj ich nedialektickou logikou a že všetci začínali svoju zhubnú činnosť práve na vykastrovaní tohto „jadra“ materialistickej dialektiky: protirečivej jednoty protikladov. Pod zámienkou odstraňovania „zvyškov heglovčiny“ z marxizmu nahradzovali títo metafyzici materialistickú dialektiku mechanikou a eklektikou a dialektickú logiku, bez ktorej stráca teória marxizmu-leninizmu svoju všetko prekonávajúcu presvedčivosť, formálnu logikou. A mnohí im uverili, že tým urobili „marxizmus pochopiteľnejším“, „priblížili marxizmus k masám“ a pod. vtedy, keď ho v skutočnosti úplne znetvorili.

Vulgarizovanie a zjednodušovanie teórie a praxe marxizmu-leninizmu má teda aj túto logickú príčinu. Mnohí, veľmi mnohí chcú pochopiť marxizmus a myslia, že pochopili *Kapitál*, *Imperializmus*, *Materializmus a empiriokriticizmus*, *Otázky leninizmu* a ostatné diela klasikov s tou logikou, s ktorou pristúpili k ich štúdiu: s formálnou logikou. To je však nemožné, lebo v *Kapitáli* a v ostatných dielach klasikov marxizmu-leninizmu sa rozvíja poznanie skúmaného objektu dialektickou logikou. A podobne ako sa predmet skúmania vysokej matematiky nedá zvládnuť úsudkom a logikou, s ktorou sa dokonale zvládne predmet nižšej matematiky, tak sa nedá myšlienkovou reprodukovat' objektívne dialektika kapitalistickej alebo socialistickej ekonomiky pomocou formálnej logiky. Úlohou propagandy marxizmu-leninizmu je teda aj to, aby pomáhala ľuďom rozvíjať ich v minulosti nadobudnuté a vžitú formálne logické usudzovanie na dialekticko-logické.

Pred pracovníkmi vedeckého svetonázoru a vyššej vedeckej metódy stojí teraz úloha spracovávať a vysvetľovať dialektický materializmus spracovávajúc a vysvetľujúc aj kategórie logiky. Dialektickú metódu musíme chápať, vysvetľovať a učiť ako jednotu dialektiky, čiže učenie o základných zákonitostiach vývoja objektívne materiálneho sveta plus dialektickú gnozeológiu plus dialektickú logiku. Spracovávať problémy materialistickej dialektiky, kategórie dialektickej logiky a gnozeológie sa však môžu iba na základe skúmania a poznávania diel klasikov ako produkty dialektickej jednoty materialisticko-dialektickej metódy — logiky — noetiky, ďalej na základe dialektickej analýzy a syntézy konkrétnych údajov súčasnej prírodovedy, vymožeností sovietskeho života, vlastného spoločenského života a aj na základe konkrétneho výskumu kapitalistického sveta.

A práve preto treba raziť heslo: Pracovníci vedeckej filozofie nech spracovávajú a učia dialekticko-materialistický svetonázor a metódu na základe konkrétnych údajov prírodných a spoločenských vied a pracovníci prírodných a spoločenských vied nech skúmajú svoj objekt poznávania pomocou metódy — logiky — gno-

zeológie dialektického materializmu. Jedine tak bude sa aj u nás podobne ako v SSSR veda pestovať skutočne a nielen formálne svetonázorom a metódou marxizmu-leninizmu, a preto bude aj prax rešpektovať teóriu a prijme ju za svoju vodkyňu.

JÁN PAŠIAK

FORMOVANIE SOCIALISTICKÝCH NÁRODOV

Na hlbokom prerode našej spoločnosti podiela sa nemalou mierou leninskostalinské riešenie národnostnej otázky. V tomto revolučnom procese pretvára si spoločnosť podmienky svojho života a tým sa mení v samej podstate i sama. V období diktatúry proletariátu a socialistickej revolúcie je táto premena objektívnou zákonitosťou. Leninizmus nás učí, že v tejto etape podliehajú zmene všetky historické kategórie späté s kapitalistickým spôsobom výroby, teda aj buržoázne národy a na ich troskách rodia sa nové národy, ktoré sú späté so socialistickým spôsobom výroby — národy socialistické. Takéto národy vznikli a vyvinuli sa pod vedením komunistickej strany prvý raz v dejinách spoločnosti v Sovietskom sväze v priebehu socialistickej revolúcie. Socialistické národy formujú sa dnes v priebehu socialistickej revolúcie v ľudovodemokratických krajinách pod vedením komunistických a robotníckych strán.

Politickým základom a najdôležitejšou zbraňou robotníckej triedy pri formovaní socialistických národov je diktatúra proletariátu. Odvtedy, ako robotnícka trieda prevzala plne moc do svojich rúk, odvtedy, ako národnodemokratická revolúcia prerástla v socialistickú revolúciu, sa formovanie socialistických národov v ČSR plnšie rozvinulo. Socialistická revolúcia je podmienkou pre formovanie socialistických národov.

Hospodárskou základňou je socialistický sektor s výrobnými vzťahmi vzájomnej spolupráce a súdružskej pomoci ľudí oslobodených od vykorisťovania. Prestavba hospodárskej štruktúry Slovenska, riešenie agrárnej otázky v duchu socializmu značne vyriešilo roľnícku otázku a s ňou i „slovenskú otázku“. Za prvej ČSR národnostná otázka bola podstatne roľníckou otázkou. Vyriešenie roľníckej otázky znamená v podstatnej miere vyriešenie aj národnostnej otázky. Preto je dôležité i z nacionálneho hľadiska, aby sa socialistický sektor v poľnohospodárstve neustále upevňoval a rozširoval a tak sa rozširoval základ pre formovanie socialistických národov.

Triednym základom vznikajúcich socialistických národov je zväzok robotníckej triedy s pracujúcim roľníctvom pod vedením robotníckej triedy. Tento zväzok sa často vykladá ako zväzok robotníckej triedy slovenskej so slovenským pracujúcim roľníctvom. V národnostnej oblasti je táto otázka komplikovanejšia. V tomto zväzku nejde len o pomer slovenského proletariátu k slovenskému roľníctvu. Tu ide ďalej o to, vybudovať správne vzťahy medzi robotníckou triedou českého národa a roľníctvom slovenským, ukrajinským, maďarským. V tom je dnes triedna podstata národnostnej otázky.

Vedúcou silou, pod vedením ktorej sa socialistické národy formujú, je jednotná Komunistická strana Československa. Komunistická strana sa stala vedúcou silou preto, že sa v období prvej ČSR postavila na čelo ľudových mas v boji za demo-